

Förbättrade möjligheter att ändra kön: ny lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ny lag om fastställande av kön i vissa fall

M: Förslaget som nu ligger på bordet handlar i korthet om en modernisering som kommer göra livet lite enklare för en liten grupp personer som är överrepresenterade både som brottsoffer och i självmordsstatistiken.

Om förändringen innebär en modernisering eller inte beror på vilket perspektiv man har. Lagen uppdateras senast för 10 år sedan så att man inte längre behöver göra några ingrepp på kroppen för att ändra juridiskt kön.

Säkerligen kan lagen innebära en förbättring för enskilda individer. Men var finns evidens för att *gruppen* transpersoner alltid gynnas av en förenklad (administrativ) process att ändra juridiskt kön? Medicinskt har ingen forskning kunnat visa att så är [fallet](#). Om M menar att syftet med lagen är att motverka psykisk ohälsa, varför tas diagnoskriteriet för att byta juridiskt kön bort? Om en förenkling av juridiskt könsbyte kan minska risken för självmord är inte undersökt. Sammantaget förefaller det (fortfarande) oklart vilka mål lagen avser att uppnå, vilket t.ex. Svenska Läkaresällskapet angav i sitt [remissvar 2022](#).

Men den största invändningen mot lagen har inte besvaras genom detta underlag. Ingen vet varför könsdysfori bland unga har ökat med [2300](#) procent. Ingen vet om de blir hjälpta av denna lagändring. Är det då ansvarsfullt att genomföra lagen?

M: Förändringarna innebär att vi blir lite mer lika våra nordiska grannar gällande den här typen av lagstiftning, där också deras erfarenheter är goda. Men samtidigt kommer vi fortsatt ha de mest restriktiva reglerna i Norden.

Var finns information att våra nordiska grannländer har ”goda erfarenheter” från liknande lagstiftning? Riksdagens Utredningstjänst (RUT) konstaterar i en rapport 2022 att de inte utvärderat lagen.¹ Det stämmer dock att det hörs mindre från våra Nordiska länder, än t.ex. Spanien, Storbritannien, USA, Kanada, Australien och många andra länder.

I [Spanien](#), som införde en lag om självbestämmande av kön för drygt ett år sedan, finns larm om att en allt ökande andel män börjat byta juridisk kön för att få olika fördelar i samhället. Vissa säger att de vill öka sina chanser att få vårdnaden om sina barn, andra vill klara kvinnornas tävlingsprov för att lättare bli brandman eller polis eller undvika straff om våld mot kvinnor. Naturligtvis drabbar (miss)bruket av lagen såväl kvinnor som transpersoner.

När det gäller frågan om **kriminellt (ut)nyttjande av lagen**, noterar vi att M undviker att besvara frågor om risker att kriminella enkelt och snabbt ska kunna få nytt personnummer och identitet, som till exempel [Bolagsverket](#), [Brå](#) och [Ekobrottsmyndigheten](#), rest. Här går det knappast heller att hänvisa till våra grannländers erfarenheter. Den svenska kriminaliteten och samhällets oförmåga att hantera densamma saknar motstycke i de nordiska länderna, men skulle troligen vara ett välkommet verktyg för kriminella i Sverige.

¹ Rapport från utredningstjänsten, Könstillhörighetslagstiftning, Dnr 2022:1017 (2022-10-27).

M: Det här är en komplex fråga som väcker stor debatt. Inte bara om själva sakfrågan men också ur ett konservativt kontra liberalt perspektiv. Det är viktigt att ha respekt för det.

Denna fråga handlar inte om konservatism kontra liberalism. Vilket inte minst märks på att de protester som kommit mot lagen kommer från så väl vänster – som högersidan i svensk politik och internationellt. Istället handlar det om en undermålig beredningsprocess där invändningar från dem med särskild kompetens ignorerats och en renodlad och ideologisk linje har tillåtits drivas igenom. Att anklaga dem som reser sin oro för risker som lagändringen kan medföra för att vara konservativa och motståndare till HBTQ-rättigheter är ett sätt att tysta en välbehövlig debatt om en viktig fråga.

Dessvärre sprids många felaktigheter i debatten. Några av dessa är:

1. **Nu kommer alla 16-åringar enkelt att kunna ändra juridiskt kön.** Det stämmer inte. För att ändra juridiskt kön är det i grunden 18-årsgräns som gäller. För 16–17 åringar finns dock en undantagsregel som bygger på vårdnadshavarnas samtycke, att det gjorts en medicinsk utredning som visar att personens könsuppfattning är bestående samt ett beslut från Socialstyrelsen.

Lagen tar bort diagnoskravet för att ändra juridiskt kön. Det blir snabbare och enklare för *alla*, inklusive minderåriga, att ändra juridiskt kön, vilket är syftet med lagändringen. Läkaren eller psykologen ska bara utfärda ett intyg och bedöma om personen själv upplever sig ha könsdysfori dvs att den har en annan upplevelse av sin könstillhörighet än det biologiska könet.

Det handlar dock inte om en "medicinsk utredning", eftersom läkaren ska "*så långt som möjligt utgå från individens uppfattning om sig själv och från den enskildes självbestämmande*" (s. 69). Dessutom bedöms inte om personen har andra psykiatriska diagnoser, vilket även medför att flickor och pojkar inte erbjuds behandling för någon eventuell annan diagnos.

2. **Våldtäktsmän kommer kunna sitta på kvinnliga anstalter.** Nej, så är inte fallet. Idag är grundregeln att intagna ska placeras efter juridiskt kön. I samband med det lagförslaget gör vi även förändringar i häktes- och fängelselagen som ger Kriminalvården större möjligheter än idag att fatta beslut från fall till fall.

Lagändringen kommer att beröra alla områden i samhället som är uppdelade efter kön, så som skyddade boenden för våldsutsatta kvinnor, möjligheten att alla kvinnor (eller män) till könsspecifika hälsokontroller för exempelvis mammografi och könsuppdelad idrott. När det gäller idrott har idrottsrörelsen själva efterlyst en analys av hur detta skulle kunna påverka rättvisa villkor inom tävlingsidrotten.

Enligt fängelselagen och häkteslagen får en intagen inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En intagen får dock medges att vistas med intagna av motsatt kön om de intagna samtycker till det. Motiven bakom bestämmelsen är framför allt kvinnors intresse av att få avtjäna fängelsestraff, alternativt vara intagna i häkte, utan att komma i kontakt med kriminella män.

Lagen presenteras som att Kriminalvården ges större möjlighet än i dag att fatta beslut, men innebär i själva verket att samtyckeskravet – att de intagna måste samtycka till att en intagen av motsatt kön placeras tillsammans med dem - tas bort. (sid 142). Lagen tar alltså först bort

betydelsen av biologiskt kön. Därefter vill lagstiftaren att kvinnor ska lita på institutionerna att avgöra vad som är bäst för dem.

3. **Ändring av juridiskt kön gör det även enklare med könskirurgi.** Det är fel. Det vi gör nu är att separera lagstiftningen om juridiskt kön och kirurgi. För kirurgiska ingrepp kvarstår samma åldersgränser som idag. Sedan årsskiftet genomförs denna typ av kirurgi inom ramen för nationell högspecialiserad vård. Det innebär att den multidisciplinära kompetensen koncentreras till tre ställen i landet.

Många läkare har rest flera risker med att ta bort diagnoskriteriet för att ändra juridiskt kön. En är att den som bytt juridiskt kön (utan diagnos) kommer att få ett snabbspår i könsdysforivården. Om en kvinna som byter juridiskt kön till man, senare vill gå vidare med medicinsk transition står läkaren inför en patient, som i lagens/juridisk mening *är* en man, men som har bröst och menstruerar. Under vilka förutsättningar kan vården neka den personen vård?

Men det är inte bara ändring av förenklat juridiskt könsbyte som öppnar upp för mer underlivskirurgi. Det gör även *lagen om kirurgiska ingrepp i könsorganen*, som ingår i samma lagpaket, för att:

- den öppnar för kirurgi som skall anpassa kroppen till andra könsidentiteter än man och kvinna.

Lagens tillämpningsområde är således inte begränsat till dem vars könsidentitet är antingen man eller kvinna, utan de ingrepp som regleras i den nya lagen ska syfta till att göra så att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten. De kirurgiska ingrepp som den nya lagen omfattar syftar därmed inte nödvändigtvis till att göra könsorganen mer lika det andra könets. (sid 40-41).

- Det krävs inte längre tillstånd från Rättsliga rådet, utan vårdgivare och patient fattar själv beslutet om könskirurgi. Det öppnar rimligen dörren för privat könskirurgi (så som det redan sker mastektomi i privatvård utan att patienten utretts psykiatriskt), något som även KI reste i sitt [remissvar](#):

Det är oklart i förslaget hur de kirurgiska ingreppen ska finansieras. Plastikkirurgi som ej bedömts vara indicerad av sjukvården bekostas idag av individen själv. Det är inte klart i förslaget om privata vårdgivare och vårdgivare med vinstintressen som bedriver plastikkirurgi idag kan komma att utföra även dessa operationer. En sådan situation skulle kunna utgöra en påtaglig risk för den enskilda individen.

Sammanfattningsvis noterar vi att varken de hälsoekonomiska eller etiska aspekterna är analyserade. Då denna lag inte har remissbehandlats, och tidigare version senast remitterades mellan november 2021 och februari 2022, råder vi politiken att inhämta synpunkter från professionen inom vård och sakkunniga, innan beslut kan tas. Samt att en fullständig analys av lagens konsekvenser för kvinnors och flickors rättigheter och villkor genomförs.